

**„Mindenekelőtt kényszerből . . . ”
Mikrohordozók a prágai Állami Műszaki
Könyvtárban**

A prágai Állami Műszaki Könyvtárban (Státní technická knihovna) 1960-ban állították „hadrendbe” a mikrohordozókat; először 35 mm-es perforált mikrofilmekkel dolgoztak, a mikrofilmplapokra éppen 10 éve tértek át.

Ez a „hadrendbe állítás” korántsem ment végbe „eufóriás alapon”. Ellenkezőleg. Igencsak tisztában voltak vele, hogy „mindenekelőtt kényszerből, muszájból” cselekszenek, amikor ennek a hordozónak, amely a hagyományos hordozóhoz képest

- kevésbé operatív,
 - nem teszi lehetővé több forrás egyidejű használatát,
 - idegenkedést vált ki a használóból,
- elvszerű helyet cövekeltek ki a Könyvtár gyűjteményeiben és tevékenységében, mivel ugyanakkor azt is tudták, hogy ez a megoldás sok tekintetben az egyedüli, s ha történetesen nem fogadják el, a Könyvtár állománya és szolgáltatásrendszere óhatatlanul szűkebb-szegényesebb marad.

Most, amikor nálunk is mindinkább napirendre kerül a mikrohordozók átfogóbb használatának a kérdése, érdemes felfigyelnünk az itt referált cikk „ha nincs ló, a szamar is jó”-intésére. Ha a jegyében cselekszünk, mind a túlzott várakozásokat követő csalódásoktól, mind pedig a „minden problémánkra ezt a gyógymódot”-szerű, következményeikben mindenképpen káros naivitásoktól megóvhatjuk magunkat.

A prágai tapasztalatok szerint a mikrohordozó könyvtári használatra akkor alkalmas, ha

- állományi szerepkörben lehetőleg zárt egységeket – kutatási-fejlesztési jelentéseket, egy-egy folyóirat-évfolyamot, de legalább egy-egy teljes folyóirat-számot – „hordoz”, ami előfeltétele annak, hogy sem a feldolgozásban, sem a tárolásban, sem a használatban ne következzenek be „kalamajka”.
- hiányokat (be nem érkezett folyóiratszámokat például) vagy elveszéseket (amelyek pl. a kölcsönzőforgalomban keletkeznek) pótolunk vele, és mindig az iménti intelem betartásával,
- hagyományos belső nyilvántartásokat (pl. a leltárkönyveket) és katalógusokat váltunk ki általa, feltéve, hogy a leolvasó berendezésekből nem kényszerülünk „hiánygazdálkodásra”.

Prágában a mikrohordozókra való koncentrációt az a körülmény is elmélyítette, hogy a legutóbbi évek folyamán a nemzetközi cserében (vö. pl. az NTMIR-országok primer dokumentum-cseréje), a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzésben és a kereskedelem primer dokumentum-kínálatában ugyancsak megnövekedett e hordozó részvételi aránya.

A Könyvtár mikrohordozós gyűjteményei jelenleg a következők:

a) Monográfia-gyűjtemény, amely főként nehezen beszerezhető dokumentumokat tartalmaz. Benne 4000 egységnyi mikrofilm és 6500 egységnyi mikrofilmplap található. Az éves gyarapodás 200 mikrofilm és 1500 mikrofilmplap.

Ezt az állományt a Könyvtár katalógusrendszerében tárják föl. Kölcsönözhető vagy megvásárolható másolat készíthető róla.

A speciális szekrényekben tárolt állomány több lapra felvett egységeit a boríték tartja össze.

b) A folyóiratgyűjtemény gyarapodását a fenti külső forásokon kívül a belső – állományvédelmi és prézensőrzést biztosító – mikrofilmplapozás, illetve a belföldi kooperációs csere is növeli. A feltárás – „mfs” vagy „mfs is” jelzeteket alkalmazva – itt is a Könyvtár katalógusrendszerében valósul meg.

A tárolás külön szekrényekben – cím, évfolyam, szám sorrendiségét betartva. A régebbi évfolyamok mikrofilmplapjai kikölcsönözhetőek, de a használat fő formái között mégis az olvasótermi leolvasás és a megrendelésre mikrofilm-másolatküldés vezet.

c) A gyűjtőkörbe nem tartozó művek mikrofilmplapjait – régi kéziratárosi műszóval élve – tulajdonképpen minimális rendezettségű limbusként kezelik. E véletlenségből (nagyreszt ajándékozás révén) idevetődő mikrofilmplapok esetleg csere-ellentétellé válnak, vagy gyűjtőkörileg illetékes könyvtáraknak adják át őket.

d) A nemzetközi információs rendszerekben keletkezett mikrofilmplap-gyűjtemények, nevezetesen

- a Novye promyšlennye katalogi által regisztrált vállalati irodalom mikrofilmplapjai (47 ezer darab, évi 15 ezer darabos gyarapodással),
- A Referativnyj sbornik naučno-issledovatel'skih rabot és a Naučno-tehničeskije otčety stran nečlenov MCNTI által regisztrált K+F-jelentések, disszertációk és egyéb dokumentumok – a Könyvtárba külön megrendelésre beérkezett – mikrofilmplapjai,
- Az ISDS mikroállománya, amely kb. 200 ezer folyóiratról és sorozatról nyújt információt. Ennek kicsinyítése: 1 : 48.

A Könyvtár 1963 óta tartja időszakosan naprakészé tett mikrohordozók leltári nyilvántartását. 1978-tól – immár mikrofilmplapokon – eleve mikrohordozóra kerül az új gyarapodások leltára.

1981-ben az új szakfordításokról tájékoztató bulletin (Překlady z odborné literatury) tért át a mikrofilmplapon való megjelenésre. Ugyancsak mikrofilmplap a hordozója a tudományos–műszaki–gazdasági információs rendszer intézményeibe évenként előfizetett nyugati folyóiratok jegyzékének.

A tervek szerint a mikrohordozók a jövőben is megtartják az eddig kivívott pozícióikat az Állami Műszaki Könyvtárban. Újdonság lesz, ha a Könyvtár a feldolgozás számítógépesítése keretében áttér a COM-katalógusok közzétételére, amelyek előnyei a terjeszthetőség felől nézve kétségtelenek. E program megvalósítása

azonban a megfelelő berendezések megszerzésétől függ, s így konkrét időhöz kötése ma még korai.

/RADA, V.: Využívání mikrografických informačních médií ve Státní technické knihovně. = Technická knihovna, 28. köt. 9. sz. 1984. p. 233-242./

(Futala Tibor)

Elektronikus gyorslevél Los Angelesből Párizsba olcsóbban mint egy hamburger

A Rendszer-technológiai Szolgálat (Service Systems Technology = SST) elnöke szerint a TINA Nemzetközi Üzenet Szolgálat előfizetői a hagyományos telex árának 5%-áért és huszad annyi idő alatt küldhetnek és kaphatnak üzeneteket. Egy helyi szám tárcsázása után az előfizető számítógépterminálján anyanyelvén megjelennek a használható utasítások. Ha a felhasználó már vonalban van, a TINA az USA-ban, továbbá 50 külföldi országban élő előfizetőnek küldhet és kaphat tőlük üzenetet.

A TINA – egy elektronikus, postai szoftver csomag, melyet az Amerikai Számítógép Társaság (Computer Corporation of America = CCA) dolgozott ki. Fogadja, tárolja, szerkeszti és irányítja az üzeneteket a felhasználó utasításai szerint. Az előfizetők amerikai illetve több külföldi hálózaton keresztül csatlakozhatnak a központi számítógéphez.

A TINA rendszernek előnyei mellett egy hátránya is van: az előfizetők csak más előfizetőkkel tudnak kapcsolatot teremteni.

/Information Hotline, 1984. Szept. p. 8./

Ki kicsoda a szakozók és indexkészítők világában

A FID úttörő törekvése nyomán jelent meg a *Ki kicsoda a szakozásban és indexkészítésben* című kiadvány, amelyben mintegy 700 név szerepel 45 országból.

A nevek betűrendben követik egymást és az adatok között szerepel pl. a munkahelyi tevékenység, a speciális érdeklődési terület. A keresést könnyíti a topográfiai mutató, melyben országokként vannak rendszerezve a kötetben szereplő nevek. A szakterület szerinti mutatóban a FID által 1982-ben megjelentetett új *Információ Kódoló Osztályozás* (ICC) c. kiadványból átvett kódok jelölik a tevékenységi és érdeklődési szakterületeket.

Ez a névtár a szakozók és indexkészítők közösségében nagy távlatokat nyithat az egymást eddig még nem ismerő kollégák közötti kommunikáció kiépítése terén.

/Information Retrieval and Library Automation, 20. köt. 4. sz. 1984. p. 6-7./